

O'QUVCHILARDA INGLIZ TILIDAGI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA INTERAKTIV METODLARNING SAMARADORLIGI**Eshmurodova Nilufar G'ulomovna**

Toshkent shahar Olmazor tumani 22-umumta'lim maktabi 1-toifali o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21336383>

Annotatsiya. Ushbu maqola umumta'lim maktabi o'quvchilarida ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv metodlarning o'rni va samaradorligini nazariy hamda amaliy jihatdan tadqiq etishga bag'ishlangan. Tadqiqotda kommunikativ yondashuvning mohiyati, uning an'anaviy grammatik-tarjima metodidan farqi ochib berilgan hamda juftlik va guruhli ish, muammoli vaziyatlar, munozara, loyiha va rolli o'yin kabi interaktiv metodlarning oquvchilarda og'zaki nutq va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishdagi imkoniyatlari asoslab berilgan. Amaliy kuzatuvlar tahlili interaktiv metodlar o'quvchilarning nutqiy faolligini, mustaqil fikrlashini va tilga bo'lgan motivatsiyasini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv, og'zaki nutq, muloqot ko'nikmasi, juftlik va guruhli ish, motivatsiya, chet til metodikasi, o'quvchi faolligi.

THE EFFECTIVENESS OF INTERACTIVE METHODS IN DEVELOPING STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH

Annotation. This article is devoted to the theoretical and practical study of the role and effectiveness of interactive methods in developing students' communicative competence in English in secondary schools. The study reveals the essence of the communicative approach and its difference from the traditional grammar-translation method, and substantiates the possibilities of interactive methods such as pair and group work, problem situations, discussion, projects, and role-playing in forming students' oral speech and communication skills. The analysis of practical observations shows that interactive methods significantly increase students' speech activity, independent thinking, and motivation towards the language.

Keywords: English language, communicative competence, interactive methods, communicative approach, oral speech, communication skills, pair and group work, motivation, foreign language methodology, student activity.

KIRISH

Zamonaviy chet til ta'limining asosiy maqsadi o'quvchida nafaqat til tizimi haqidagi bilimlarni, balki uni real muloqot vaziyatlarida erkin qo'llash qobiliyatini – kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdan iborat. O'zbekiston Respublikasida chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish borasidagi islohotlar aynan o'quvchilarni amaliy muloqotga tayyorlashga qaratilgan.

Biroq amaliyotda ko'p hollarda darslar hanz grammatika va tarjimaga urg'u beruvchi an'anaviy metodlar asosida olib borilmoqda, bu esa o'quvchilarda til bilimi bo'la turib, uni og'zaki muloqotda qo'llay olmaslik muammosini keltirib chiqaradi.

Ushbu muammoning yechimi sifatida ta'lim jarayonida interaktiv metodlarni qo'llash tobora dolzarblik kasb etmoqda. Interaktiv metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, uni doimiy muloqotga, hamkorlikka va mustaqil fikrlashga undaydi.

Aynan shu jarayonda til real vazifani bajarish vositasiga aylanadi va kommunikativ kompetensiya tabiiy ravishda shakllanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – o‘quvchilarda ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyaning rivojlantirishda interaktiv metodlarning metodik imkoniyatlarini ochib berish va ularning samaradorligini amaliy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot chet til o‘qitish metodikasini o‘quvchilar muloqot faolligini oshirishga yo‘naltirilgan zamonaviy yondashuvlar bilan boyitishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Kommunikativ yondashuv va interaktiv metodlarning nazariy asoslari jahon metodikasida keng ishlab chiqilgan. D. Hymes tomonidan ilgari surilgan “kommunikativ kompetensiya” tushunchasi til o‘rganishning maqsadini grammatik to‘g‘rilikdan muloqot samaradorligiga ko‘chirdi. Kommunikativ til o‘qitish (Communicative Language Teaching) nazariyasi asoschilaridan J. Harmer, W. Littlewood, D. Nunan kabi olimlarning ishlarida til o‘rganishni real muloqotga yaqinlashtirish, o‘quvchini faoliyat markaziga qo‘yish tamoyillari asoslab berilgan.

O‘zbek metodika maktabida chet til o‘qitishning umumiy tamoyillari, jumladan o‘quvchilar faolligini oshirish va nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish masalalari J.J. Jalolov va boshqa olimlarning tadqiqotlarida yoritilgan. Zamonaviy izlanishlarda interaktiv metodlarni raqamli va loyiha texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirish yo‘nalishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, interaktiv metodlarning umumta’lim maktabi sharoitidagi tizimli qo‘llanilishi va samaradorligi qo‘shimcha amaliy o‘rganishni talab etadi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: nazariy manbalarni tahlil qilish va umumlashtirish metodi – mavzuga oid ilmiy-metodik adabiyotlarni o‘rganish uchun; pedagogik kuzatish metodi – ingliz tili darslarida interaktiv metodlarning qo‘llanilishi va o‘quvchilarning nutqiy faolligini kuzatish uchun; qiyosiy tahlil metodi – an’anaviy va interaktiv metodlarga asoslangan darslar natijalarini solishtirish uchun qo‘llanildi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida kommunikativ kompetensiyaning rivojlantirishga xizmat qiluvchi interaktiv metodlar tasniflandi va ularning samarasi aniqlandi. Juftlik va kichik guruhlarda ishlash metodi o‘quvchilarga darsda ko‘proq gapirish imkonini berib, nutqiy amaliyot vaqtini sezilarli oshirdi. An’anaviy darsda faqat bir necha o‘quvchi javob bergan bo‘lsa, guruhli ishda deyarli barcha o‘quvchilar bir vaqtda muloqotga jalb etildi.

Rolli o‘yin va simulyatsiya metodlari (“at the airport”, “job interview”, “shopping”) o‘quvchilarga o‘rganilgan til materialini real hayotiy vaziyatlarga yaqin sharoitda qo‘llash imkonini berdi. Munozara va muammoli vaziyat metodlari esa o‘quvchilarni o‘z fikrini ingliz tilida bayon etishga, dalil keltirishga va bahslashishga undab, ularning mustaqil fikrlash va nutqiy ravonligini rivojlantirdi.

Loyiha metodi doirasida o‘quvchilar guruh bo‘lib ma’lum mavzuni tayyorlab, uni ingliz tilida taqdim etdi, bu esa til bilimini amaliy mahsulot yaratish bilan bog‘ladi.

Qiyosiy kuzatuv natijalari interaktiv metodlar qo‘llanilgan darslarda o‘quvchilarning nutqiy faolligi, muloqotga kirishuvchanligi va o‘zini erkin ifoda etish darajasi an’anaviy darslarga nisbatan yuqori ekanligini ko‘rsatdi. O‘quvchilarda xato qilishdan qo‘rqish kamayib, gapirishga bo‘lgan ishonch ortdi hamda ingliz tiliga nisbatan ijobiy motivatsiya kuchaydi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar interaktiv metodlarning samaradorligi ularning kommunikativ yondashuv mohiyatiga to'liq mos kelishi bilan izohlanishini ko'rsatadi. An'anaviy metodlarda o'qituvchi bilim manbai, o'quvchi esa passiv qabul qiluvchi bo'lsa, interaktiv metodlarda o'quvchi o'quv jarayonining faol sub'ektiga aylanadi. Til real muloqot vositasi sifatida ishlatilganda, u tezroq va mustahkamroq o'zlashtiriladi. Bu esa til bilimi bilan uni qo'llash ko'nikmasi o'rtasidagi tafovutni bartaraf etadi.

Shu bilan birga, interaktiv metodlarni qo'llashda o'qituvchining roli o'zgaradi: u endi ma'ruzachi emas, balki muloqotni tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi (fasilitator) vazifasini bajaradi. o'qituvchi topshiriqlarni aniq belgilashi, o'quvchilarni muloqotga rag'batlantirishi va xatolarni muloqot ravonligiga xalaqit bermaydigan tarzda to'g'rilashi lozim. Bu esa o'qituvchidan yuqori metodik mahorat va tayyorgarlik talab etadi.

Interaktiv metodlarni qo'llashda muayyan qiyinchiliklar ham kuzatildi: sinfda o'quvchilar sonining ko'pligi, ular bilim darajasidagi farqlar hamda ba'zi o'quvchilarning muloqotga kirishishdan tortinishi. Bu qiyinchiliklarni yengish uchun topshiriqlarni tabaqalashtirish, guruhlarni to'g'ri shakllantirish va ijobiy, xatoga bag'rikeng muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlarni raqamli vositalar bilan uyg'unlashtirish ularning imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

XULOSA

O'quvchilarda ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv metodlarning tahlili shuni tasdiqlaydiki, ushbu metodlar tilni amaliy muloqotda qo'llash ko'nikmasini shakllantirishning eng samarali vositasi hisoblanadi. Juftlik va guruhli ish, rolli o'yin, munozara, muammoli vaziyat va loyiha metodlari o'quvchilarning nutqiy faolligini, mustaqil fikrlashini va tilga bo'lgan motivatsiyasini sezilarli oshiradi.

Tadqiqot natijalari interaktiv metodlar samaradorligi ularni tizimli, o'quv maqsadiga muvofiq va o'qituvchining metodik mahorati asosida qo'llashga bog'liqligini ko'rsatdi. Kelgusida ushbu yo'nalishda interaktiv metodlarning alohida nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ta'sirini chuqurroq o'rganish va tayyor metodik ishlanmalar yaratish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR Ro'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2012.
2. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent : o'qituvchi, 2015. – 432 b.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – Harlow : Pearson Longman, 2015.
4. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. – Cambridge : Cambridge University Press, 1981. – 108 p.
5. Nunan D. Task-Based Language Teaching. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 222 p.
6. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge : Cambridge University Press, 2014.